

Extrait du CGTCatalunya.cat

<http://mail.aficccat.org/spip.php?article8770>

Pobresa al cor del sistema

- Actualitat - Articles opinió -

Date de mise en ligne : dimarts 5 de març de 2013

CGTCatalunya.cat

Podem parlar d'un Estat democràtic quan més de mig milió de persones no tenen dret de gaudir d'una vida digna? Quan una de cada cinc persones lluita cada dia per menjar o per dormir? Quan una de cada tres ancianes ha de convertir l'economia domèstica en un trencaclosques per arribar a final de mes? Quan centenars de persones malviuen en assentaments i una de cada tres aturades no cobra la prestació? Davant el buit i la manca d'expectatives, la societat civil té molts reptes i també moltes coses a dir.

"En un país ben governat, la pobresa fa vergonya. En un país mal governat, la riquesa fa vergonya" (Confuci)

El 28 de gener al migdia, una inspectora de la Conselleria de Benestar i Família de la Generalitat va entrar a l'Ateneu Popular Julia Romera de Santa Coloma de Gramenet per advertir a les voluntàries del col·lectiu Menjar per a tothom -que en aquell moment estaven servint el dinar a una trentena de veïnes sense recursos- que clausuraria el seu menjador social perquè no complia la normativa de la Generalitat. Aquest servei, que ofereix un plat calent a una trentena de persones dos dies a la setmana, no disposa de llicència perquè és una iniciativa popular i provisional: el veïnat la va posar en marxa el 2010 per fer front a la manca de places municipals de menjador social.

Dues setmanes abans d'aquest fet, la Guàrdia Urbana, la Policia Nacional espanyola i els Mossos d'Esquadra van entrar a dues naus industrials del carrer Zamora, al barri barceloní del Poblenou, per desallotjar -sense haver avisat- 47 persones d'origen subsaharià que habitaven un dels recintes. Les van deixar a la intempèrie.

Són dues mostres de com el braç legal o policial de l'administració pública pot acabar desprotegint la població més vulnerable; de com la política arriba a un atzucac quan toca garantir els drets bàsics de la població. A casa nostra, si-tuacions que ens semblaven extremes s'han anat naturalitzant: una de cada quatre catalanes té dificultats per subsistir i hi ha 840.000 persones a l'atur i milers que han perdut la llar o estan a punt de perdre-la. No obstant això, les administracions continuen retallant els serveis socials. Com hem arribat fins aquí?

Mirades a la pobresa

La pobresa ve de lluny. Històricament, l'esclavitud, el règim de servitud feudal i el treball assalariat han lligat de mans i peus i han sotmès la gent pobra als sectors poderosos i als "mercats". La pobresa, doncs, és sistèmica -com recorda l'economista J. Iglesias del Seminari d'Economia Crítica Taifa- perquè les persones assalariades solem percebre menys riquesa de la que produïm. "Mentre aquesta explotació existeixi, no s'eradicarà la pobresa", manifesta.

El sociòleg Jordi Estivill, que ha dirigit l'Observatori Català de la Pobresa, la Vulnerabilitat i la Inclusió Social i altres programes internacionals per organismes com l'OIT, coincideix amb aquest punt de vista: "Tot i que abans del capitalisme ja hi havia pobresa, aquest sistema la trasllada al cor i la fa estructural perquè obliga els pobres a esforçar-se per deixar de ser-ho". Per a Estivill, la crisi actual ha cronificat la pobresa i ha fet davallar més gent a l'extrema pobresa. Laia Pineda, coordinadora del Panell de Desigualtats a Catalunya (P-aD) de la Fundació Jaume Bofill, arriba a la mateixa conclusió: "L'impacte més gran d'aquesta recessió és que la societat s'ha vulnerabilitzat molt, hi ha menys cohesió social i hem viscut una pèrdua progressiva de benestar".

A diferència de les crisis anteriors, el nombre de gent protegida s'ha contret i hi ha més persones que ho poden perdre tot d'un dia per l'altre. Ho explica el sociòleg Lluís Sáez: "La classe mitjana ha deixat de ser resistent a la crisi i, avui, una empresària d'èxit pot caure de manera sobtada en una espiral decreixent i acabar en situació d'exclusió". Tant ell com Laia Pineda perfilen la definició de pobresa: és diferent caure en la pobresa de manera provisional que caure-hi de manera crònica. "És diferent un jove que té el paraigües de la família que una persona jubilada o vídua, amb poques expectatives de sortir-ne", apunta Sáez. I afegeix que els col·lectius amb més risc

d'empobrir són el jovent de 16 a 24 anys, les dones de més de 55 anys, les llars d'origen immigrant o monoparental, les aturades i les persones incapacitades.

Quan les persones romanen en situació de pobresa de manera permanent, parlem d'exclusió social, gent que voreja el marge i que és ignorada pels subsidis socials. "La riquesa és dins de les persones", sentència Guizo, un veí sense llar del Poblenou. No s'equivoca: la pobresa no és només la manca de recursos materials, sinó també la manca de relacions. Les persones excloses per la societat són les que, a més de no tenir ingressos, han perdut els vincles socials -família, amistats, veïnat...-, el mitjà imprescindible per integrar-se a la societat.

La crisi actual també ha generat un nou grup de pobres: les working poor, treballadores que, malgrat tenir feina, no poden viure dignament. Viuen els efectes de la flexibilització del mercat de treball dissenyada als anys 80. "Imaginem que, un dia, mentre caminem, ens treuen el casc. Nosaltres podem continuar avançant i no passa res, però, quan caigui una pedregada, no tindrem casc per protegir-nos i haurem d'entomar els cops", il·lustra Lluís Sáez. A l'Estat espanyol, està pedregant: vivim els efectes de la reforma laboral i d'un Salari Mí-nim Interprofessional ridícul, comparat amb el d'altres estats europeus: 648 euros (a casa nostra), al costat dels 1.398 euros de França o els 1.462 euros d'Irlanda.

Privació és pobresa

Què és el llindar de la pobresa? Una fórmula numèrica -molt qüestionable- que canvia any rere any. "Hem de fugir de la mitologia de les xifres", adverteix Estivill. Per això, moltes veus parlen de privacions per esbrassar la pobresa. "Què passa amb tota la gent que supera el llindar de pobresa, però no pot assolir els serveis bàsics?", es pregunta Laia Pi-neda per explicar l'escala de privacions de la ciutadania. Segons ella, quan les privacions afecten aspectes com la dieta, l'habitatge, el vestit, la calefacció o les vacances, estan empobrint les persones, tot i que les estadístiques, això, no ho recullen.

Sense escuts

Una llar amb recursos té catorze vegades més possibilitats d'assolir un títol postobligatori que una llar empobrida. És una dada greu si tenim en compte que l'educació és un dels tres grans escuts que tenim la ciutadania per defugir la pobresa. Els altres dos escuts són la família i el treball. "Hem perdut els escuts", manifesta Lluís Sáez: "S'ha retallat la inversió educativa, no es crea ocupació digna i les famílies s'han fragmentat, sobreendeutat i han estat abandonades pels governs". Si aquests governs ga-rantissin els tres escuts socials, les taxes de pobresa minvarien. Així ho va fer Finlàndia. L'any 1994, tenia una taxa d'atur del 20% i, per combatre'l, va invertir en educació, finançant un sistema educatiu excel·lent. Vuit anys més tard, l'atur havia davallat fins al 6%, una xifra que la crisi no ha aconseguit capgirar.

Enriquir-se empobrint

El 2011, un directiu d'Inditex guanyava mil vegades més que una treballadora mitjana de la seva plantilla. No és un cas aïllat. Tot i que, a casa nostra, sempre hi ha hagut gent rica i pobra, la distància entre una i altra mai no s'havia dilatat tant. Tant és així que, en una mateixa ciutat com Barcelona, una família de Pedralbes disposa d'una renda set vegades més alta que una de Nou Barris. "La desigualtat, a l'Estat espanyol, es va produir abans de la crisi perquè les polítiques correctores -els impostos i els serveis socials- no van servir per re-distribuir la riquesa", explica Guillermo Fernández, investigador de la Fundació FOESASA. Avui, l'Estat espanyol ha batut tots els rècords: és el més desigual d'Europa i es troba als antípodes de Suècia, Finlàndia, Noruega i Holanda, els estats més igualitaris i amb les prestacions socials més sòlides del continent.

"El sistema econòmic permet les apropiacions indegudes per part d'una elit econòmica i el sistema polític les consagra amb lleis com l'amnistia fiscal", apunta Sáez. Jose Iglesias estira el mateix fil i el porta més enllà: "Mentre la societat en massa s'empobreix, el capital gaudeix d'una situació immillorable". De fet, argumenta, si la gent treballa, s'empobreix perquè el sou baixa i, si no treballa, s'empobreix perquè es queda sense ingressos.

És el cas de Plácido, un jove nascut a la República Democràtica del Congo que recorre la ciutat de Barcelona amb el currículum a la mà. S'ofereix per fer qualsevol tipus de feina. Ara fa tretze anys que va arribar a Catalunya i en fa cinc que no troba feina perquè el mercat laboral és un desert per a ell. "Aquest sistema deixa els immigrants al carrer, sense cap opció", denuncia. Tot i que té el permís de residència, se sent desemparat, sense recursos ni il·lusió per tirar endavant.

La població nouvinguda -i, especialment, les darreres persones que han arribat de l'Àfrica subsahariana- té un risc del 80% de patir pobresa severa. "Hi ha un altre col·lectiu al qual la desigualtat afecta per partida doble", recorda Pineda, "les dones". "La desigualtat, a casa nostra, és molt sexista", conclou la sociòloga, i afegeix que tres de cada quatre treballadores precàries són dones.

Des de baix

Les lluites contra la pobresa són molt diverses: individuals o col·lectives, caritatives (com la recollida d'aliments) o emancipadores (com els plans integrals o les accions de desenvolupament co-munitari). Tradicionalment, les organitzacions privades i religioses han monopolitzat l'acció caritativa al nostre país, en alguns casos, sense qüestionar les injustícies del sistema. El 2012, per exemple, les 4.000 voluntàries de Càritas van atendre 260.000 persones empobrides. Hi ha moltes organitzacions, com la Creu Roja, Arrels o el Banc dels aliments, que brinden l'ajut que l'administració pública ha deixat d'oferir. Fixem-nos-hi: l'Ajuntament de Barcelona té disset menjadors socials que ofereixen 1.540 àpats diaris, un nombre de places insuficients, tenint en compte que hi ha 3.000 persones sense llar a la ciutat.

Per fer front al buit de l'administració, cada dia germinen més iniciatives veïnals, com el menjador social El Caliu impulsat pel veïnat del districte d'Horta, que alimenta 120 persones, o el menjador de l'Ateneu Ju-lia Romera, que la Generalitat amenaça de tancar. "Ha-viem detectat dos grups de veïnes: les que no poden cuinar perquè no tenen cuina i les que poden cuinar, però no tenen menjar", relata Jordi Garcia, un dels impulsors del menjador. Al menjador, atenen -sobretot- el primer grup de persones i la cooperativa de consum agroecològic El cabàs (també vinculada a l'ateneu) s'encarrega d'oferir aliments a una desena de famílies del segon grup. Avui, després de gairebé tres anys de feina, el veïnat adverteix que desobeirà l'ordre de tancament en cas que s'acabi produint: "Continuarem obrint el menjador mentre l'Ajuntament no ofereixi més places", afirma Garcia.

Una iniciativa diferent, la trobem al barri barceloní del Poblenou. Allí, un grup veïnal s'organitza per donar suport als assentaments: grups de persones, majoritàriament d'origen subsaharià, que malviuen en naus abandonades. "Fa dotze anys que donem suport a la població immigrada i ara en fa tres que vam crear la Xarxa de Suport als Assentaments per distribuir aliments als polígons, naus, assentaments i pisos pastera del barri", recorda Quim, membre de la Xarxa. Gràcies a aquesta tasca, prop de 200 persones tenen accés a menjar i una vintena han pogut accedir a microcrèdits per fer front a les despeses bàsiques. Aquestes setmanes, la gent de la Xarxa dona suport a les ocupants de la nau del carrer Puigcerdà, un dels assentaments de transhumància més importants del país, que no té aigua corrent ni llum. Moltes de les persones que hi habiten es dedicaven a la venda ambulat o a buscar ferralla i el crac de la construcció -i la reducció de les ferralles- els ha empobrit fins a límits extrems.

"El nostre problema és molt greu. Porto deu anys lluny de la família i m'han deixat penjat al carrer", manifesta Guizo, que acaba de veure com tapiaven el local que estava ocupant. "Si en lloc de deixar-nos al carrer, la policia ens ajudés, tot aniria millor", manifesta. Al seu costat, Des-mo, que va arribar de Jamaica, recorda que el nostre país té 800.000 pisos buits: "Si es destinés només el 10% a acollir la gent que no tenim res, se solucionaria el problema".

Aquest jamaicà explica que, molts dies, se'n va a dormir sense haver pogut menjar: "Només volem aprendre, treballar i menjar, però la policia ens controla i ens persegueix", denuncia. Jordà, membre de l'Assemblea Social Poblenu, coincideix amb Desmo: "No és que l'administració ajudi poc els col·lectius més vulnerables, sinó que els perjudica. Si, per exemple, l'Ajuntament no garanteix l'aigua potable a aquests veïns, almenys que no els multi quan vagin a buscar aigua", defensa. Se-gons ell, el barraquisme i la persecució d'aquesta gent sense recursos palesen un règim d'"apartheid encobert" en què milers de persones sense papers són marginades per l'administració.

Davant de tot això, per què no hi ha més revoltes? Jordi Estivill té una explicació: "Cap revolució social l'han fet els més pobres perquè ser pobre és una feina molt dura, la més dura de totes: subsistir dia rere dia crema molt". Avui, doncs, encara no hi ha consciència ni organització col·lectiva de la pobresa, sols hi ha milers de persones que lluiten per subsistir. Potser un dia esclatarà la revolta, però, mentrestant, veurem com es continuen suïcidant pensionistes en comptes de banquers, com va passar el 1929.

>>> La gent rica té cara

"Els dos col·lectius més opacs i men-ys estudiats a casa nostra són els de l'extrema riquesa i l'extrema po-bre-sa", adverteix Estivill. I es pregunta: "Sabem fins a quin punt la gent més rica de Catalunya participa en els circuits financers internacionals?". Se-gons ell, ens manquen dades i ens hem de guiar per les intuïcions: "In-tuïm que els grans directius de banca s'han enriquit amb la crisi perquè han especulat amb els nostres diners; intuïm que se n'han beneficiat perquè, abans, la riquesa era industrial i, ara, és financera".

A l'Estat espanyol, la poca pressió fiscal que recau sobre les grans fortunes -una pressió que, segons l'Eurostat, ha caigut 10,2%- no contribueix a lluitar contra el frau ni l'opacitat de la riquesa. Amb tot, encara tenim algunes xifres a l'abast. Sabem, per exemple, que el 10% de declarants de l'Estat espanyol concentren el 50% del patrimoni. Sabem que, l'any 2010, a l'Estat Espanyol, hi havia 143.000 milionàries (Informe sobre riquesa al Món) i que aquest Estat ocupava, segons la consultora Deloitte, el novè lloc del rànquing amb més milionaries del món. També sabem que, a l'Estat espanyol, l'1% de les rendes superiors acaparen el 8,8% de la riquesa anual del país.

Tanmateix, quin rostre tenen les persones que acumulen més riquesa a casa nostra? La revista Forbes posa una mica de llum sobre la pregunta: el 2012, hi havia setze persones espanyoles amb una fortuna superior als mil milions de dòlars, ciutadanes acceptades als rànquing de les grans fortunes mundials. Al capdamunt, trobem A-mancio Ortega, fundador de Zara, que té la cinquena fortuna més quantiosa del món. A dalt de l'article podeu consultar la llista (segona imatge).

Al marge de les fortunes declarades, es calcula que, al món, hi ha entre 21 i 32 bilions de dòlars amagats en paradisos fiscals (Tax Justice Network), una xifra que depassa de llarg els 50.000 milions de dòlars que, segons el PNUD, es necessiten per eradicar la fam al món.

* *Article d'Alba Gómez publicat al núm. 304 del setmanari Directa.*

<http://www.setmanaridirecta.info/noticia/pobresa-al-cor-del-sistema>